

Jozef I Bonaparte en de Cortes van Cádiz 1808 - 1814

Opstand in Madrid

Op uitnodiging van de Franse keizer Napoleon Bonaparte reisde de Spaanse koninklijke familie in april 1808 naar Bayonne om de gevolgen van de opstand van Aranjuez - met de val van Godoy en abdicatie van Karel IV - te bespreken. Kroonprins Ferdinand zag onder druk van Napoleon af van het koningschap, waarop de keizer zijn broer Jozef tot koning van Spanje benoemde als Jozef I. Voordat Ferdinand VII afreisde naar Frankrijk had hij een *Junta de Gobierno* benoemd die in zijn naam zou regeren, maar in feite was sprake van een machtsvacuüm. Onder de bevolking groeide wantrouwen en de mening vatte post dat Godoy met de Franse militairen overeenstemming zou hebben bereikt hem weer in het zadel te helpen. Op de ochtend van 2 mei deed in Madrid het nieuws de ronde dat de Fransen de Spaanse koninklijke familie gevangen wilden nemen, wat leidde tot een spontane opstand. Murat, de Franse opperbevelhebber, beschikte in Madrid over een grote legermacht en sloeg de

opstand neer. Een bloedbad was het gevolg dat later door de schilder Goya is vastgelegd in twee schilderijen: *La carga de los mamelucos* en *Los fusilamientos del 3 de mayo*. Goya schilderde die doeken pas na de val van Napoleon, op het moment van de opstand bevond hij zich nog onder de aanhangers van het conservatieve regime.

Interessant is de vraag wat het precieze karakter was van de opstanden. In beide gevallen - zo luidt een verklaring - was sprake van een poging van de traditionele elite (adel en clerus) om verlichters als Godoy de voet dwars te zetten en

hun eeuwenoude rechten te continueren. In kroonprins Ferdinand zagen zij hun ideale voorvechter, eerst tegen Godoy en later tegen Napoleon. Het is echter zeer twijfelachtig of die omstandigheden ook het proces kunnen verklaren dat volgde op de opstand in Madrid en dat in 1812 uiteindelijk leidde tot de liberale grondwet van Cádiz. Veel aannemelijker is dat de opstanden - zeker die van Madrid - een echt revolutionair karakter hadden in die zin dat de bevolking het heft in handen nam en zich niet alleen wilde ontdoen van de Franse overheersers, maar ook van de heersers van het ancien régime.

De crisis verdeelde de Spanjaarden ruwweg in twee partijen. Aan de ene kant stonden de patriotten die streefden naar liberalisering en hervormingen en aan de andere kant de leden van de heersende klassen die het optreden van de Fransen als enige weg zagen om de sociale orde te handhaven. De strijd tegen de Franse bezetter was dus niet alleen een gevecht om de onafhankelijkheid, maar tevens een oorlog tussen Spanjaarden onderling.

Jozef I Bonaparte op de Spaanse troon

Op 4 juni 1808 vaardigde Napoleon het decreet uit waarmee hij de Spaanse troon opeiste voor zijn broer Jozef. Om dat de schijn te geven van een besluit dat door de Spanjaarden werd gedragen, riep de keizer in Bayonne een assemblee bijeen van notabelen bestaande uit leden van de bevoorrechte klassen en vertegenwoordigers van steden, universiteiten en gilden. Deze assemblee kreeg als opdracht het te Bayonne uitgevaardigde decreet te sanctioneren en een grondwet samen te stellen als basis voor de nieuwe bonapartistische monarchie. Drie weken later was het zover. De assemblee werd opgeheven na Jozef I te hebben erkend als koning. De nieuwe grondwet droeg sporen van de Franse constitutionele principes (bv. de vrijheid van drukpers), maar gaf ook ruimte aan opvattingen die voor de Spaanse elite heilig waren, zoals de eenheid van kerk en staat. Het rooms-katholicisme werd in de preambule expliciet als enig toelaatbare godsdienst genoemd van koning en natie. Jozef I, die van nature een verzoeningsgezinde man was, streefde ernaar om een oplossing te vinden voor de crisis waarin het land zich bevond die recht deed aan de steeds belangrijk wordende middenklasse, zonder rigoureus te breken met het verleden. Dat was een streven dat veel intellectuelen van die tijd aansprak en het aantal aanhangers van de koning, de zogeheten *afrancesados* ofwel *josefinos* nam dus snel in aantal toe. De monarchie van Jozef Bonaparte werd wel aangeduid als de *Monarquía de intelectuales*. Gesteund door de meest invloedrijke sectoren uit de Spaanse samenleving arriveerde Jozef I op 9 juli in Madrid.

Jozef I Bonaparte
1768-1844

De Onafhankelijkheidsoorlog

Natuurlijk probeerde bevelhebber Murat te voorkomen dat de Madrileense opstand zich zou uitbreiden naar andere steden, maar dat gebeurde toch, vooral nadat van de burgemeester van Móstoles (een voorstadje van Madrid) een oproep was uitgegaan tot algemeen, landelijk verzet. Op het platteland sloeg de opstand in het begin nauwelijks aan, het was op dat moment een urbaan verschijnsel. In steden van bestuurlijke en militaire betekenis als Oviedo, Valencia, Zaragoza, Sevilla, La Coruña, Badajoz, Valladolid en Cartagena slaagde men erin om Franse pogingen tot verovering af te slaan. De plaatselijke junta's (bestuursraden van de opstandelingen) konden zich handhaven, trokken gemeenschappelijk op en coördineerden het verzet.

Op het slagveld werden de eerste Spaanse successen geboekt. Begin juni slaagden opstandelingen erin de keizerlijke troepen op weg van Barcelona naar Zaragoza de doortocht te beletten door de pas van El Bruc nabij Montserrat. Ook de strijd om Valdepeñas werd door opstandelingen gewonnen. Het waren daar geen militairen, maar de burgers die de Fransen de pas afsneden en de verbinding tussen Madrid en Andalusië blokkeerden. Bij gebrek aan mannen om de stad te verdedigen was een bijzondere rol weggelegd voor Juana Galán die de vrouwen opriep ten strijde te trekken. Kort daarop overleed zij tijdens een bevalling, maar ze zou uitgroeien tot een icoon van de vrouwenemancipatie. Tweehonderd jaar later werd voor *La Galana* een standbeeld opgericht, vervaardigd door de Madrileense beeldhouwer Francisco Javier Galán.

Strijd in Valdepeñas

De slag bij Bailén

De nederlaag bij Valdepeñas veroorzaakte een aftocht van de Fransen uit de provincie La Mancha. Zij trokken zich terug op Bailén - gelegen iets boven de stad Jaén - waar de eerste grote slag op 19 juli tussen de keizerlijke troepen en die van de opstandelingen resulteerde in een overwinning voor de Spaanse troepen. Dit leger van Andalusië was op last van de Junta Suprema de Sevilla samengesteld door de ervaren generaal Francisco Javier Castaños die ook het bevel voerde.

Het was tevens de eerste grote nederlaag te land die Napoleon Bonaparte moest incasseren. Het effect van dit Spaanse succes was enorm. Niet alleen in Spanje, maar overal in Europa werd duidelijk dat de Napoleontische legers niet onoverwinnelijk waren. De keizer kwalificeerde de onafhankelijkheidsoorlog als een 'ware plaag' en gaf later toe dat met de slag bij Bailén het Franse ongeluk begonnen was. Ten gevolge van de nederlaag verlieten de Franse troepen met koning Jozef I de hoofdstad om ten noorden van de Ebro op versterkingen te wachten. De Spaanse verzetsstrijders meenden dat de strijd vrijwel gestreden was, maar vergisten zich. Opmerkelijk was in die dagen het opportunisme van veel josefinos die overliepen naar het verzet. Zij zetten hun idealen opzij en kozen eieren voor hun geld.

Voor de leiders van de plaatselijke junta's was het duidelijk dat om de oorlog te kunnen winnen er een centrale orgaan moest komen dat in staat zou zijn de benodigde financiële middelen bijeen te krijgen en leiding te geven aan het revolutionaire proces. Enkele dagen voor de slag bij Bailén liet de junta van Valencia via een manifest weten voorstander te zijn van de oprichting van een *Junta Suprema Central*, die na de op verschillende plaatsen in het land gevoerde discussie tot stand kwam op 25 september en gevestigd werd in de koninklijke residentie Aranjuez. Aan het hoofd daarvan stond de voormalige eerste minister Floridablanca en de leiding over het opstandelingenleger, het *ejército del Centro*, werd toevertrouwd aan Castaños.

Fransen overgave bij Bailén

Het decreet van Chamartin

Om zijn tegenstanders te imponeren stuurde Napoleon een leger van 150.000 man sterk - *la Grande Armée* - naar Spanje waar de Spanjaarden natuurlijk niet tegen waren opgewassen en begin december trok de keizer aan het hoofd van de troepenmacht Madrid binnen, gevolgd door zijn broer Jozef I wiens positie als koning meer en meer afhankelijk werd van de wil van de keizer en diens militaire kracht. De koning kreeg te maken met een opmerkelijke machtsverhouding. Aan de ene kant was er het civiele apparaat, vooral bemand door Spanjaarden, terwijl de werkelijke macht in handen was van de Franse generaals die de volle steun kregen van de keizer. Pogingen van Jozef I om zijn rol als koning van de Spanjaarden inhoud te geven werden teniet gedaan door de militairen die zich op bezet grondgebied waanden en zich voortdurend misdroegen tegenover de bevolking.

Enkele dagen na zijn intocht in Madrid vaardigde Napoleon het decreet van Chamartin uit waarmee hij menig trouwe josefino voor het hoofd stootte en een einde maakte aan enkele in zijn ogen feodale uitwassen van het ancien régime. Inquisitie en heerlijke rechten werden afgeschaft en het aantal kloosters drastisch ingeperkt. Ook de Raden van Castilië, van de Indië, Oorlog, Financiën, e.d. werden opgeheven, raden die onder de absolutistische vorsten een belangrijke rol speelden en waarin de elite veel invloed had. Het decreet was een straf voor de afvallige josefinos en tegelijk een poging om het Franse regime te voorzien van een revolutionair tintje.

Fransen overwinningen

Terwijl de opstandelingen in het zuiden de overwinning van Bailén vierden was de strijd ontbrand in het Baskenland. Begin augustus kwamen de bewoners van Bilbao - de enige stad in de provincie die niet door de Fransen was bezet - in verzet en riepen Ferdinand VII uit als de ware koning. Dat leidde tot een reactie en totdat de stad op 2 november definitief door de Fransen werd veroverd, ging zij zes keer in andere handen over, beleefde een revolutie, een grote veldslag en werd twee keer geplunderd.

Ook in Galicië boekten de Fransen succes. Nadat in augustus 1808 het Britse leger onder aanvoering van Arthur Wellesley - de latere lord Wellington - de Franse opmars had gestuit in de slag bij Vimeiro werd de positie van de Britse troepen ernstig bedreigd door de troepen van de inmiddels gearriveerde Grande Armée van Napoleon. De Engelse commandant John Moore werd gedwongen zich terug te trekken in La Coruña. Het barre winterweer en de voortdurende schermutselingen tijdens de aftocht kostten duizenden Britse soldaten het leven. Eenmaal aangekomen in La Coruña, waar schepen klaarlagen om de troepen te evacueren, bonden de Engelsen nog een laatste keer de strijd aan met de hen achtervolgende Fransen onder commando van maarschalk Soult. In de slag van Elviña nabij Coruña in januari 1809 wist Moore een totale vernietiging te voorkomen en een succesvolle evacuatie te realiseren. Moore zelf werd in de strijd dodelijk gewond.

De slag bij Elviña

Daar bleef het niet bij. Op 18 november waren de opstandelingen verslagen in de slag van Espinosa de los Monteros nabij de stad Burgos en veertien dagen later volgde een nieuwe nederlaag bij de pas van Somosierra in de Sierra de Guadarrama, een veldslag waarin de

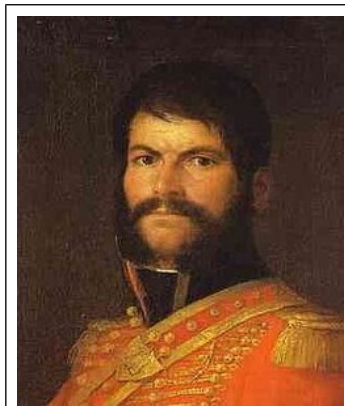
Poolse cavalerie strijdend aan Franse zijde haar grootste succes ooit boekte. De Fransen drukten door en boekten begin 1809 een overwinning te Uclés - ten oosten van Madrid - en veroverden na de stad twee keer te hebben belegerd in februari Zaragoza. De stad werd enorme vernielingen toegebracht en van de 55.000 inwoners bleven er slechts 12.000 over. Nadat in november de opstandelingen in Ocaña, iets ten zuiden van Aranjuez, door de Franse troepen onder bevel van maarschalk Soult waren verslagen, besloot de Junta Suprema dat het beter was Aranjuez te verlaten en de bestuurszetel naar Sevilla over te brengen. Later trokken zij zich nog verder terug in Cádiz, Andalusië achterlatend in handen van de Fransen.

Begin 1810 controleerden de Fransen vrijwel geheel Spanje en was de Napoleontische legermacht uitgegroeid tot 360.000 man. Tot 1812 waren de Franse militairen oppermachtig, met name in Catalonië dat per decreet van de keizer begin 1810 onder jurisdictie van de Franse generaals werd gesteld. Het misbruik dat de militairen maakten van hun positie irriteerde koning Jozef I zodanig dat hij een beroep deed op zijn broer om in te grijpen. De keizer bleef echter achter zijn generaals staan, wat de koning bijna tot abdicatie bracht.

Revolutionaire ontwikkelingen

Gedurende de Onafhankelijkheidsoorlog nam de kracht van het traditionele Spaanse leger af en ontwikkelde zich de *guerrilla* als nieuwe vorm van verzet tegen de Fransen. Deze strijdgroepen ontstonden merendeels op het platteland en formeerden zich dikwijls rondom personen die zich onderscheidden door hun leiderschapskwaliteiten en organisatietalent.

Lokale leiders, geliefd bij het volk en vaak voorzien van bijnamen zoals Juan Martín Díez: *El Empecinado* ofwel de Halsstarrige en Francisco Abad Moreno: *El Chaleco*, het Vest, naar het kledingstuk dat hij droeg. De guerrillagroepen waren de kernen waaruit een nieuw leger ontstond, een leger met een totaal andere commandostructuur dan die van de Bourbonse krijgsmacht die wemelde van incompetenten officieren van adellijke afkomst, terwijl de nieuwe bevelvoerders hun gezag enkel en alleen baseerden op hun bekwaamheden. Hoewel de guerrilla-eenheden in het algemeen beperkt van omvang waren en bleven strijden op basis van de strategie van snelle aanval en terugtocht naar voor hun bekend terrein, waren er ook toen al kernen die uitgroeiden tot echte legers van behoorlijke omvang. Voorbeeld daarvan is het Navarrese leger van 13.000 man onder aanvoering van Francisco Espoz y Mina, bekend als *El Pequeño Rey de Navarra*.

Juan Martín Díez
El Empecinado
1775-1825

Vanwege de rurale oorsprong van de guerrilla vertoonde zij in politiek opzicht een conservatief door religie gedreven karakter, wat verklaart dat veel van de guerrilleros later de strijd aanbonden tegen het liberale gezag (1820-1823). Ook de Carlistische beweging die rond 1830 ontstond, wortelt in deze traditie. Bekend als leider met een sterk conservatief-religieus profiel was Jerónimo Merino met de bijnaam *Cura Merino* (Pastoor Merino). Deze bekwame bevelhebber ontpopte zich tot een fervent tegenstander van de liberale regering en speelde een rol in het herstel van de absolute monarchie. Gezien het karakter van de guerrilla was het overigens niet vreemd dat een aantal operaties het licht niet konden verdragen en zich in de illegaliteit afspeelden. Zij vertoonde zeker verwantschap met het in Spanje welig tierende *bandolerismo* ofwel banditisme dat onder een groot deel van de arme rurale bevolking bewondering oogstte.

Een ander element van het verzet tegen de Fransen dat eveneens beschouwd kan worden als een radicale breuk met de absolute monarchie, vormden de hierboven genoemde junta's. Het was een beweging van onderop met een piramidale structuur. Aan de top stond de Junta Suprema Central. Deze piramide dankte haar bestaan zeker niet alleen aan de wil om de

Francisco Moreno
El Chaleco
1788-1827

bezetter te verdrijven, maar was tevens een uiting van het volk om af te rekenen met de traditionele autoritaire bestuursstructuur die Spanje al kende vanaf het eind van de vijftiende eeuw. Deze structuur had weliswaar met de opkomst van het verlicht despotisme in de achttiende eeuw mildere trekjes had gekregen, maar gaf toch nog altijd ruimte aan de willekeur van de aristocratie, stond een enorme invloed van de kerk en gebruikte instituties als de Inquisitie om haar macht te handhaven. In de lokale junta's en de Junta Suprema werd de volkswil tot uiting gebracht.

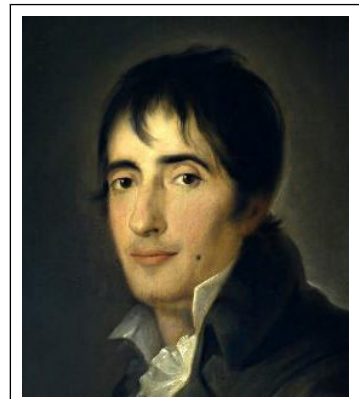
De leden van de lokale junta's werden door buurtbewoners, bijeengekomen in publieke ruimtes, bij acclamatie aangewezen en het waren veelal leiders van de opstand, maar ook werden bekende figuren benoemd die in aanzien stonden en in feite tot de oude elite behoorden. Op die manier zagen edelen en leden van de clerus, die hun privileges onder de verlichte despoten hadden zien afbrokkelen, hun kans schoon om een nieuwe machtsbasis te creëren. Voor de ondersteuning van het verzet als waardevol

beschouwde individuen zoals schrijvers, journalisten, advocaten en kunstenaars konden eveneens rekenen op een zetel in de junta's. Het kwam vaak voor dat de dagelijkse leiding van de junta's in handen viel van ervaren bestuurders die ook voordat het verzet losbarstte een rol van betekenis hadden gespeeld. Goed voorbeeld daarvan was de benoeming tot voorzitter van de Junta Suprema van de graaf van Floridablanca, de politicus die onder Karel III en Karel IV de positie van eerste minister had bekleed.

In 1809 publiceerde de schrijver Manuel José Quintana op verzoek van de Junta Suprema een manifest waarin hij uitvoerig inging op de vraag hoe de revolutie verder vorm gegeven moest worden en ocriep tot het houden van verkiezingen voor de Cortes. Ook pleitte hij voor een parlementaire structuur zonder senaat, waarmee hij elke formele vorm van beïnvloeding door de aristocratie wilde uitbannen. Dat leidde tot uitvoering van een enquête aan het eind van dat jaar: de *consulta al país* onder kerkelijke bestuurders, autoriteiten op juridisch gebied en onder de junta's. Het leverde een bonte verzameling op van zeer uiteenlopende opvattingen over het koningschap tot aan de organisatie van het belastingstelsel.

Begin 1810, nadat de Junta zich had gevestigd in Cádiz, besloot zij zich op te heffen en een regentschap te formeren die in naam van de in ballingschap verkerende Ferdinand VII haar bestuurstaken zou uitvoeren. Eerste president was de conservatieve generaal

Castaños die leiding gaf aan een ploeg van gelijkgezinden en het wekte dan ook geen verwondering dat het regentschap met het voorstel kwam om de Cortes te kiezen volgens een getrapt systeem via maatschappelijke geleidingen. Daar werd echter door de progressieven een stokje voor gestoken; zij drukten hun eis door dat inwoners hun vertegenwoordigers via directe verkiezingen zouden kunnen aanwijzen. Weliswaar hadden alleen meerderjarige mannen stemrecht, maar introductie van dit systeem betekende een aardverschuiving en de vertegenwoordigers afkomstig uit de middenklasse, veelal kooplieden, zagen hun verkiezing als een overwinning op het ancien régime.

Manuel José Quintana
1772-1857

De grondwet van Cádiz

Op 24 september kwam de nieuwe Cortes voor het eerst bijeen op het *Isla de León* nabij Cádiz, waarna in februari 1810 de officiële inauguratie volgde in de kerk van San Felipe Neri in de stad zelf. Op die dag legitimeerde de Cortes zijn bestaan door te verwijzen naar de soevereiniteit van het volk, de natie die zij vertegenwoordigde, waarmee de positie van de kroon ingrijpend werd gewijzigd. Een revolutionaire omwenteling zonder weerga. De samenstelling van de Cortes was tamelijk gevarieerd, zij het dat de clerus (97), advocaten (60), bekleeders van openbare functies (55) en militairen (37) het leeuwendeel uitmaakten van de 300 afgevaardigden. Uit deze samenstelling kan onmogelijk de politieke gezindheid van de leden van de Cortes worden afgeleid, er waren immers geen politieke partijen. Uit de verslagen van de stemmingen kan echter worden afgeleid dat in de diverse hierboven genoemde beroepsgroepen zich zowel conservatieven als progressieven bevonden. Over het algemeen voer de Cortes een gematigde koers en werd de nadruk gelegd op de noodzaak tot verandering en niet zozeer op verzet als zodanig. Wel manifesteerden sommige vertegenwoordigers zich als verdedigers van regionale belangen, ofschoon dat niet belemmerend werkte. De afgevaardigden uit de koloniën traden wel op als een homogeen blok en gaven steun aan hen die het meest aan hun eisen tegemoet kwamen.

Inauguratie van de Cortes van Cádiz in 1810

De Cortes van Cádiz opereerde onder bijzondere omstandigheden, want de gang van zaken tijdens de Onafhankelijkheidsoorlog was gedurende een groot deel van de zittingsperiode beslist niet gunstig voor de revolutionairen. In feite bevond Cádiz zich tot halverwege het jaar 1812 in een geïsoleerde positie, omringd door de vijand. Maar de stad bruiste van elan en de talloze cafés en kranten boden gelegenheid aan iedereen om mee te doen aan het politieke debat. In die tijd doemde voor het eerst de term *liberalismo* op, een begrip dat nadien zijn weg zou vinden in andere Europese talen.

Na de soevereiniteitsverklaring volgden nog enkele besluiten zoals die van gelijkberechtiging van de inwoners van het schiereiland en de koloniën, de erkenning van de vrijheid van meningsuiting en drukpers, verbod op martelingen, opheffing van de Inquisitie, van de adviesraden van het ancien régime en de benoeming van een commissie die tot taak kreeg om een nieuwe grondwet voor te bereiden. Uiteindelijk werd de grondwet op 19 maart 1812 aangenomen. Centraal stonden de soevereiniteitsverklaring: 'De Spaanse natie is vrij en onafhankelijk en is niet, noch kan eigendom zijn van een familie of persoon', het vastleggen van het recht op vrije meningsuiting en de keuze voor het algemeen kiesrecht voor mannen. Ook het idee van Quintana voor een eenkamerstelsel werd aanvaard.

Maar ondanks deze bepalingen kan de grondwet van Cádiz niet gezien worden als echt baanbrekend, als een vertaling van revolutionaire principes als vrijheid en gelijkheid. In elk geval ontdeed de nieuwe grondwet Spanjaarden niet van de onderworpenheid aan het rooms-katholieke geloof. Kerk en staat bleven één en het rooms-katholieke geloof bleef de staatsgodsdienst. Dat blijkt uit de preambule: 'In naam van God de Almachtige, Vader, Zoon en Heilige Geest, schepper en hoogste wetgever van de samenleving.' en uit de bepaling dat 'De Spaanse Staatsgodsdienst is en zal altijd zijn: de katholieke, apostolische, Romeinse, de enige ware.' Merkwaardig was dat de grondwet van 1812 niet refereerde aan Spanje, maar aan het utopische getinte concept van de 'vereniging van alle Spanjaarden in beide hemisferen'. Daarmee werd verwezen naar een nauwelijks te omschrijven geografische eenheid en was de constitutie in feite er een die gold voor alle gebieden die tezamen de katholieke natie ofwel de Spaanse wereld omvatte. Dat riep de vraag op naar de status van de koloniën. Waren dat koloniën of provincies van de Spaanse natie zoals Aragón of Valencia? Afgezien van wensen met betrekking tot verzelfstandiging van de kolonies, waren de afgevaardigden van overzee ontsteld over de gedachte dat het toekennen van burgerrechten aan alle burgers inhield dat de autochtone bevolking van deze gebieden in hun ogen 'verheven zouden worden tot de adel'. Zover kwam het niet. De wet bepaalde dat Spaanse burgers diegenen waren die 'in beide lijnen (vrouwelijke en mannelijke) hun oorsprong hebben in Spaanse gebiedsdelen'. Dat sloot alle afstammelingen uit van slaven afkomstig uit Afrika, die zich al dan niet vermengd hadden met Spanjaarden. Gegeven het feit dat het rooms-katholicisme de staatsgodsdienst was, werden de 'indios' (autochtone bevolking) die zich niet bekeerd hadden, niet 'geciviliseerd' waren, uitgesloten van het Spaanse burgerschap. De constitutie van 1812 bevatte zeker racistische elementen. Ten slotte: deze grondwet vertoonde onverbloemd centralistische trekken. Weinig macht werd gedelegeerd naar provincies en gemeenten. En zo kan de constitutie van Cádiz die zeker vernieuwend was, ook gezien worden als een rem op het gedachtegoed van de revolutie van 1808.

Arthur Wellesley
1769-1852

De staatsgreep van Ferdinand VII

Na de aanvaarding van de grondwet kwam er een kentering in de Onafhankelijkheidsoorlog met slag bij Arapiles bij Salamanca. In de wetenschap dat Napoleon van plan was troepen te onttrekken aan de Grande Armée om in Rusland te worden ingezet, startte Arthur Wellesley een offensief en wist hij met zijn leger van Engelsen, Spanjaarden en Portugezen zijn concurrent, de Franse maarschalk Marmont te verslaan. Als waardering voor zijn verdiensten werd Wellesley benoemd tot bevelhebber van alle Spaanse troepen. De Fransen vluchtten naar Madrid om vervolgens onder aanvoering van koning Jozef I in allerijl te vertrekken naar Valencia, waar de regeringszetel onderkomen vond. De druk op Spanje nam verder af toen de Grande Armée in oktober 1812 onder persoonlijke aanvoering van de keizer naar Rusland werd gedirigeerd. Ruim een half jaar later sloeg Wellesley opnieuw toe in de slag bij Vitoria, wat het einde betekende van de Franse aanwezigheid op het schiereiland. Van de 360.000 man die Napoleon had ingezet, keerde slechts de helft terug naar Frankrijk. Op 29 juni 1813 verliet ook Jozef I het land. Wellesley viel de Fransen nog één keer aan en wel aan het eind van dat jaar bij San Sebastián in de slag van San Marcial en achtervolgde de Franse troepen op eigen grondgebied.

De invasie van de Pruisen in Frankrijk kort daarop maakte een eind aan het Napoleontische imperium. De keizer was genoodzaakt een overeenkomst te sluiten met Ferdinand VII: het verdrag van Valençay. Daarin erkende Napoleon Ferdinand VII als rechtmatige koning van Spanje en kwam er een einde aan de Onafhankelijkheidsoorlog.

Het verdrag van Valençay werd door de Spaanse bestuurders niet omarmd en met de komst van Ferdinand VII naar Spanje in maart 1814 was het de vraag of de koning de nieuwe Constitutie zou aanvaarden. De positie van de progressieven was verzwakt, zeker nadat de Cortes verhuisd was van het liberale bolwerk Cádiz naar het meer traditioneel ingestelde Madrid en de conservatieve volksvertegenwoordigers zagen hun kans schoon. Een groep van 69 afgevaardigden in de Cortes, aanhangers van de koning, publiceerde een manifest dat bekend staat als het *Manifiesto de las Persas* vanwege de bombastische aanhef: 'Het was de gewoonte van de oude Perzen' waarin gepleit werd voor ontbinding van de Cortes en terugkeer naar het ancien régime. Tegelijk werd een staatsgreep in gang gezet die de volledige steun had van de koning. Op 16 april arriveerde Ferdinand VII in Valencia en ontbond hij per decreet de Cortes van Cádiz daarbij steunend op de krijgsmacht ter beschikking gesteld door generaal Elío, kapitein generaal van Valencia. Wellesley greep niet in, waardoor Ferdinand gemakkelijk Madrid kon bereiken en de staatsgreep feitelijk voltooid was.

Willem Peeters, 21 mei 2013